
מראה מקומות- עניני הלכה

יבמות דף צד'

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

רב דקהל שערי תפילה

פסעיק, ניו ג'רסי

AsherMillman@gmail.com

לזכר נשמת

מנחם מנדל בן משה ושרה בת משה צבי ממשפחת אדלר
קעפל בן אליעזר ופריידל בת אליעזר ממשפחת מילמן
צבי מנחם בן שמעיהו וחיה לאה בת נפתלי הערצקא ממשפחת
רייכמאן

A Chaburah on these מקומות מראה is posted weekly
and can be accessed via www.dafaweek.org, emailed,
or on the app.

507– Daf– Week

info@dafaweek.org

בענין ריח הגט

• איתא בגמ' שיש דין של ריח הגט שהוא פוסל אשה בכהונה. ויש בזה כמה נקודות בהבנת הדין ובהל' למעשה.

• יש מח' יסודי אם דין זה הוא דין דאו' או דין דרבנן. שיטת הרשב"א (ושאר ראשונים) הוא שהוי דין דאו' אבל שיטת הרמב"ם (לרוב מפרשים) הוא שהוי רק איסור דרבנן. וכן נפסק דין זה בשו"ע ומשמע כרוב ראשונים שלא כדעת הרמב"ם וכן ציין הגר"א שם.

• ויש עוד מח' יסודי בזה והוא מה נכלל בדין זה. שיטת הרמב"ם שדווקא ציור של הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם יש דין ריח הגט אבל שאר גיטין הפסולים מדאו' אין בהם דין ריח הגט. והראב"ד שם חולק עליו שכולל ציורים אחרים. וכן באמת נפסק ברמ"א (סימן ו') שאפילו אם מגרש רק מחמת קול קידושין יש כאן דין ריח הגט ופוסל לכהונה (ומח' בנושא כלים אם נישאת תצא או לא תצא). אלא שהחלקת מחוקק שם מביא חולקים שרק אם גירש בגט הנצטרכת עפ"י דין יש ריח הגט אבל בל"ה לא. ומזה נובע השאלה של כמה גיטין אם יש בהם דין ריח הגט:

א. בהר צבי (כט') הביא מעשה שקידש רק מחמת רשיון הממשלה ואח"כ נתגרשה אם יש בזה ריח הגט. והשיב מתחילה שאין כאן קידושין כלל (ולא צא הצריכה גט) ומחמת דין הרמ"א ג"כ אין לפסול אותה שכיון שלא עשו הגט עפ"י ב"ד ורק עפ"י עצמם וטעות הוא אין לאוסרה. אלא שהנחלת צבי דן באותו ציור להחמיר.

ב. בהר צבי (לג') הביא בקידושין שלא היו עפ"י תורה (לכ' קונסרבטיב/רפורם ר"ל) ונתגרשו לכתחילה יש להחמיר מדין הרמ"א.

• רשב"א גיטין פד:

• רמב"ם גירושין י' א'

והראב"ד שם

• שו"ע קנ' ג'

• ביאור הגר"א שם

• רמ"א שם סימן ו' ס"ק א'

• חלקת מחוקק שם

• הר צבי אבה"ע סימן כט

• נחלת צבי ח"ב עמוד 183-

184

• הר צבי שם סימן לג'

אלא מאישה נפסלה מן הכהונה, ורבנן איסור כהונה שאני, אלמא אפילו בחוץ מודו רבנן דאית ביה ריח הגט. ועוד דבהדיא אמרי ביבמות פכ"ג²²³ בעא מניה אביי מרבה, נתן לה גט ואמר לה הרי את מותרת ממני ואי את מותרת לכל אדם מהו וכו', מתקיף לה רבא בר רב חנן לאביי אלא מעתה יהיב לה ניירא בעלמא הכי נמי דפסלה, אמר ליה התם לא פסיל בכהונה הכא פסיל בכהונה, דתניא ואשה גרושה מאישה, אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסלה מן הכהונה, והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה, אלמא אפילו בחוץ פסלה מן הכהונה, דלא גרע חוץ מפלוני, מן אי מותרת לכל אדם. ומיהו בירושלמי²²⁴ עלה דהא דרבי יעקב בר אהא בשם רבי ינאי, אפילו ריח פסול אין בה, וצריך עיון.

וקי"ל כי הא דר' יוחנן דאמר דמתני' אפילו רבי היא ואינה מגורשת עד שיטלנו ממנה ויתזור ויתננו לה, ואף על גב דחזקיה פליג עליה ואמר דר"ש בר רבי אליעזר היא דלית הילכתא כוותיה, האי חזקיה לאו רביה דר' יוחנן הוא אלא חזקיה בריה דרבי חייה בריה דרב דהוא בבלי, וכן כתב ר"ח ז"ל. וכן נראה מפרושי רש"י ז"ל דפי' דרבי יוחנן לחזקיה הוא דאמר דילכון אמר, ואי חזקיה רביה הוא היכא אמר ליה דילכון דהוא מארץ ישראל הוה. ועוד דכי אתא רב כהנא לגביה דרבי יוחנן כבר נח נפשיה דחזקיה רביה, דלעת זקנתו של רבי יוחנן הוה, וכהו עיניו מלראות כדאיתא התם בהגוזל²²⁵, אלא דחזקיה בר בריה דרב הוא דהוא בבלי. והרי"ף ז"ל שלא הביא הא דרבי יוחנן, שמא סמך על שהביא משנתניו כצורתה לומר דהלכה כן, כמנהגו לקצר ולסמוך דבריו על הרמזין. והא²²⁶ דתניא בפרק קמא דמכילתין²²⁷ גבי נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם, כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה, ההיא נמי הילכתא היא,

דהזורק²¹⁷ לא זכתה בו כלום, כך פרש"י ז"ל. ואינו מחזור דאם כן דמחמת שנפסלה בו לכהונה חשבינן ליה דקנאתו, כי הדר שקיל ליה מינה היאך היא מתגרשת בו דגט זה כבר חל מקצתו וגרש ליפסל לכהונה (בו), וכיון שקנאתו היא הורע כחו, והיאך חזור הוא ומגרש בו, והא אין אשה מתגרשת שני פעמים בגט אחד²¹⁸. ושמא נאמר דמכיון שנתנו לה על תנאי שתהא מותרת בו לכל אדם חוץ מזה, והוא אינו מתיר כמו שהוא מתנה, אף על פי שקנאתו ליפסל בו לכהונה, אין בו קניה גמורה שיהא מורע כחו של גט בכך שלא יתיר כלל, דאפילו מה שהוא פוסל אינה תורה אלא של דבריהם הוא²¹⁹. [ואינו²¹⁹ מחזור בעיני, דהא מדמייתי טעמא לעיל²²⁰ לרבי אליעזר מאשה גרושה מאישה, ש"מ דאורייתא קאמר, ועלה קאמרינן לרבנן איסור כהונה שאני, ש"מ דלרבנן נמי דאורייתא קאמר שהיא נפסלת מן הכהונה, דאי לא לימא ורבנן התם מדרבנן ומשום איסור כהונה²²¹].

ור"ח ז"ל גורס שאני התם הואיל וקנאתו וכו'²²², ופי' כיון דקי"ל מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא דלא בעינו דעתה של אשה, כאשר הוא מפורש בפרק הניזקין, גט הוא וקנאתו לפיכך סגי לה בהא גיטיך, אבל הכא דאמר לה חוץ דליתנהו גירושין כלל, אפילו רבי מודה ע"כ. ותמיהא לי דהא אי לרבי יוחנן בן גודגדא מדמית לה לההיא אפילו הא גיטיך אינו צריך, דמשנתנו לה נתגרשה, אלא ודאי לא דמיא לדרבי יוחנן בן גודגדא, דהכא ליכא לא דעת האשה ולא דעת העדים, ואנן ונתן בידה ספר כריתות בעינו, כלומר כשינתן בידה שיהא ניתן לדעת ספר כריתות, או לדעתה או לדעת העדים כמו שכתבנו למעלה, אבל האי אפילו ריח הגט אין בו. ועוד דהכא ודאי קנאתו ליפסל בו, וכדאמרינן בריש פירקין מאי טעמא דר' אליעזר דכתיב ואשה גרושה מאשה אפי' אינה גרושה

ע"פ הנד'. 220 פב, ב. 221 וכה"ק המגיד משנה על דברי הרמב"ם הנ"ל. 222 אבל הכא לא קנאתו כלל אפילו להפסל לכהונה, כ"כ בחי' חת"ס, ועיי"ש דהרמב"ם הנ"ל סובר כשיטת ר"ח. 223 נב, א. 224 בפרקין ה"א. 225 בב"ק קיז, ב. 226 כ"כ תוס' ד"ה אמר. 227 לעיל ה, ב.

217 לעיל עח, א. 218 וכעיי"ז כתב הרמב"ן בספר הזכות לעיל (מג, א בדפי הרי"ף) דהוי כשטר שנמחל שיעבודו, ועיין ביד דוד (י"ם תשל"ו) שמיישב תמיהת רבינו על רש"י. 219 וכן דעת הרמב"ם בפ"י מהל' גירושין ה"א, וראה ב"ש אהע"ו סי' קג סק"ה. 219* מכאן עד תיבת "כהונה" (השני) נשמט בכי"מ, ונוסף כן

סעיף ג' (ג) ה' חוץ מהמגרש וכו'. והוא הדין אם אמר חוץ לפלוני. ואם התנה תנאי שעומדת בתנאי כל ימי חייה, אין פוסל לכהונה כמו שכתבנו בסימן (קמ"ו) [*קמ"ז סק"ן]. ולרמב"ם [*פ"י מגירושין ה"א] משמע דהא דאסורה לכהן כשאמר הרי את מגורשת ממני [וכו'], אינה אסורה אלא מדרבנן, כי הדרוש שדרשו

אות ד' בשם ריא"ן] משמע דפוסל מדאורייתא. וגט שחמומים עדים ולא נמסר לפני עדים, פוסל לכהונה. כ"כ דל"מ [אות ב' בקצור] בשם (ה"ג) [*שלטי גבורים] דף תר"ג [שם]. מיהו למ"ש בסימן קל"ג [סעיף א' ושם סק"ג] לדעת הרבנא פוסקים כשר הוא מדאורייתא, לכן ספק גט הוא. וגיטין הללו אינן פוסלים

נ"פ
מחצית
רשקל
כ' הוא
במחצית
סק"ג

נ"פ
מחצית
השקל

ב סבל שהיא ספק מגורשת לא תנשא ואם נשאת תצא והולד ספק ממזר.

ג' כל גט שהוא בטל מן התורה אם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה ה' חוץ מהמגרש ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם שאף על פי שאין כאן גט כלל פסולה לכהונה.

ד' ימי שגירש את אשתו בגט שיש בו פיסול מדבריהם או שהיתה ספק מגורשת ורצה

להחזירה (ט) לצריך לקדשה א' אבל אינו צריך לברך שבע ברכות ולא לכתוב לה כתובה אחרת.

ציונים ומקורות (ו) טור בשם הרמב"ם פ"י מגירושין ה"ג. (ז) טור בשם הרמב"ם פ"י מגירושין ה"א. (ח) טור בשם הרמב"ם פ"י מגירושין ה"ג. (ט) המגיד משנה שם, והרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' ח' ב"י, ובהכרעתו בבדק הבית.

ערך לחם

סימן קג סעיף ד' בסופו. עיין הכתוב סוף סימן ל"ד [בעוד לחם על סעיף ג'].

נחלת צבי

סעיף ד' ד. ורצה להחזירה. פירוש, נעלה ישראל:

ס'פין אומן שיגרשנה בגט כשר. וכ"כ רשד"ס [אהע"ז סי' ר"ד*]. עוד כתב בנשואות אהע"ז סי' י"א י"ג כ"א נ' ונמשכות ליו"ד [סי' (ש"ל) (**ט"ל), שנחמק (א') כלל מקום שאמרו נריכה גט מספק**]. אי גט זה דאורייתא או דרבנן:

באר הגולה

סעיף ב' מ. שם [ברמב"ם פ"י מגירושין ה"ג]. וכמו הרב המגיד, זה פשוט של ספק גט כך הוא דינו. סעיף ג' ט. שם [ברמב"ם פ"י מגירושין ה"א]. וכמו הרב המגיד, כועירי ורב אפי ור' יוחנן [גיטין דף כ"ה ע"א] שכולן שוין שכל הפסולים שהוכרו שם נמשנה [כ"ד ע"א-ע"ב] אינם פוסלים לכהונה, חוץ מפסול אחד שהוכרו נמשנה שם מחמת חשש צרירה שנחלקו בו כדאיתא בהם וכו'. י. ממימרא דרב, הוה ליה וכו', ינמות דף ל"ד ע"א. וכמו הרב המגיד [שם], וסובר רבינו שזו אסמכתא היא ופסול זה אינו אלא מדבריהם, וע"ש כמה שהקשה ממימרא דר' יוחנן גיטין דף פ"ב ע"ב והניחו ז"ע. סעיף ד' כ. שם [ברמב"ם פ"י מגירושין ה"ג]. ל' כן פירוש הרב המגיד והכסף משנה שם דברי רבינו. מ. שם ברמב"ם. וסיים שם, עד שתגרש גירושין גמורין.

סעיף ב' י. כל כו'. כמ"ש בסימן קנ"א ואם לא גירשה כו', אע"פ שאינו אלא ספק כמ"ש שם אינו כו' שאנו מוליך כו', ובסימן קנ"ב סעיף (ג) [ג'], וצ"ע פרק החולק [יבמות ל"ה ע"ב] שפק גן ט' כו', ושם ל"ז א' ושני ספק ממזר: סעיף ג' (י) יא. חוץ כו'. והרמב"ם פ"י מגירושין ה"א] כתב, מדבריהם. והמחבר השמיטו, שהמגיד משנה הקשה עליו דהא מקרא נפיק צינמות (ו) [שם] [המובא בבאה"צ אות י"], ובגיטין פ"ב צ' ב' ור' יוחנן אמר טעמיה דר' אליעזר כו' ורבנן כו'. ועיין מגיד משנה שנהק שם: סעיף ד' (יא) יב. צריך לקדשה. מגיד משנה שם פ"י מגירושין ה"ג], דהרי היא ספק פנויה ואין לה לעמוד מחמיו, וכ"ש בגט פסול שהיא פנויה מן התורה: (יב) יג. אבל אינו צריך כו'. דאין מנכרין מספק, כמ"ש באו"מ סימן י"ז סעיף ז' ושאר מקומות. שם [במגיד משנה]: (יג) יד. ולא כו'. כמ"ש סוף פרק הכותב [כתובות פ"ט ע"ב] שהמגרש את אשתו והחזירה כו', ומ"מ סבור רבינו בגירושין גמורים שצריך לחדש ולכתוב, אבל בספק מגורשת, כיון שלא היתה יכולה לגבות כתובה א"ל לחדשה, והשוה לזה גט פסול ונראה שאינה גובה בו כתובה, דממדרש כתובה נלמד לכשתנאין לאחר כו', משא"כ צוה שאינה רשאה להנשא לכתילה, עכ"ל המגיד משנה שם:

לפנינו
שם מדבר
אמנו על
אותה
חמשה
שבתשובת
מרדכי.
אך לא
כתב שם
דיו זה
דבוקי
אוחו

פתחי תשובה

סעיף ג' ה. כל גט שהוא בטל כו'. עיין לעיל סימן ר' סעיף א' בהג"ה, ועיין בספר בית מאיר מ"ש בזה:

ראש פינה - שו"ע

סעיף ד'. אבל אינו צריך לברך כו'. עיין בתשובת הר"ף [ליורון] סי' ל"ה, שרצה השואל לומר בשם גאון שהמחזיר גרושתו אינו צריך כלל שבע ברכות, אך שהר"ף השיב ששום גאון לא אמר כן. וצ"ע בווהר ראתחנן דף רס"ו ע"ב לפי פשוטו, ע"ש. ואולי איהו סוד יש בו. ועיין לעיל סוף סימן ס"ב [סעיף י"ג ובב"ש סק"ן]:

אמרי ברוך

ב"ש סק"ה. אפילו אם מגרש לכל אדם חוץ לפלוני נמי כו'. נ"ב, משמעו [דבחון] יע יומר פסול ריש הגט, ואח"כ צנכל שכן מהאומר ואי את מותרת לשום אדם. אבל מדברי חידושי הרשב"א לתוספת גיטין דף פ"ד ע"ב ד"ה כ"ד יעשה כו' מנזול בשם ירושלמי [גיטין פ"ט ה"א] דבחון [גא] הו' ריש הגט כמו בלי את מותרת לשום אדם, והינה ז"ע. ועיין ברמב"ם פ"י מהלכות גירושין ה"א שכתב פה"ל, כל מקום שאמרו צחיור זה שהגט בטל או אינו גט כו' ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה, חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם, אע"פ

חלקת מחוקק

אבן העזר ו הלכות פריה ורביה בית שמואל קיז

ב ספק גרושה. וכן ספק חלה וספק זונה כולן מדאורייתא, אלא ספק ממזר מדרבנן, ועיין בגמ' פ"ו הלכות איסורי ביאה [ה"ו]: א רק משום קול קידושין. נמשכת מהרש"ל סי' כ"ה כמד [ו] דוקא במשומת יש למוש לקול כיה, אבל בעלמא אין למוש. ועיין הגהות מרדכי ספק האומר [קדושין סי' תקל"א] ומשומת [הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' קל"ב ומשומת הר"ש [כלל ל"ה סי' י"ד המובאת] בטור סוף סימן מ"ו, וצ"י ריש סימן ג' (ג) *].

ע"פ עשבי
הבית וכה
במחזור
וכי
בבבאר
ה"א כן
הב"א

ב אפילו הכי פסולה לכהונה. [א] אבל גרושה אפילו אינה אלא בספק גרושה נהגה [ב] ממדמי [דף תרס"ב] צריך להוציא יבין שנתגרשה מן האירוסין בין צאלפסות הגדולות עם שלטי הגבורים [קדושין סי' תקל"א] מביא כמה דעות דכשרה לכהונה, וכן הביא צ"י משומת הרשב"א [מכת"י מהדרות מכוון ירושלים סי' ק"ט] בסיומן י"ג ס"ק ג' שכשרה לכהונה בנתן גט שאינו נרץ ע"פ הדין, והוא ממש היפך משומת זו שהביא הרב כאן בשם הרשב"א, ויש לחלק:

כמד ב"ח [אוח א], היינו לכתמיה, אבל לא תלא. לפ"ו צ"ל במשומת רשב"א הנ"ל [סק"ג ה"א סי' תקי"ג] איירי בשניך [בתוך] לכהן ולא קדש ולא נשא, משום ספק שם דלסורה לו, וצ"ע, גם בנ"ו [סק"ב] חולק עליו:

נחלת צבי

ג. אפילו אינה אלא ספק גרושה צריך להוציא. וה"ה ספק חלה חונה. רמז"ס פ"ו מהלכות איסורי ביאה [ה"ו]: ד. וכופין אותה להוציא. אם הוא כהן: ה. נפסלה לכהונה. דרשב"ן [בבמות ג"ב ע"א] ואשה גרושה מאישה, אפילו לא נתגרשה אלא מאישה, פסולה: ו. אפילו הכי פסולה לכהונה. ומ"ו ז"ל [ב"ח אות א] [תנב, וז"ה] [ומיהו] אם עבר ונשא אין מוסיפין ע"ש:

גור אריה

ג. ממזני ואי את מותרת כו'. נ"ל דאסמכתא היא ואין לוקין עליה. הרמ"ע. ג. פסולה לכהונה. ואין לוקין עליה.

ביאור הגר"א

ב בין שנתגרשה מן האירוסין כו'. ע"פ [בבמות] ג"ט א': ג. וכופין אותו להוציא. בגיטין פ"ב [ע"ב] משמע דרש"ה גמורה ונפסלה מן התורה, כמ"ש ורבי יוחנן אמר טעמיה כו', ואף להרמב"ם צפ"י מהלכות גירושין [ה"א] שכתב שהיא מדרבנן, מכל מקום כופין כמו כלל איסורי דרבנן, כנ"ל סימן ד' [סעיף ל"ו], עיין ביאור הגר"א שם סק"ה [ומנ"ש צ"ט דיעומת [פ"ה ע"א] שניות כו'. ריב"ש סי' שמ"ח: ד. ואפילו לא כו' אף על פי כו'. כמ"ש שם [בבמות] ל"ו א' דילמא איכא איניש כו', וצ"ע דליכא ולך מישיקן, כ"ש כאן לדינא הוכחה. ובקדושין פ"ה א' אלא כופין אמאי אמר כו', והא הוה דאומר לא קדשתך ומומר בקרובותיה כל זמן שלא גירש, והכל יודעין שאין נותן גט רק בשבילה ופטור ממכונה, אפ"ה נאסר צנוט בקרובותיה:

באר היטב

ד. צריך להוציא. וכן ספק חלה וספק זונה כולן מדאורייתא, אלא ספק ממזר לרבנן. [ב"ש סק"ב]. עיין בהלכות ח"א סי' מ"ב. גט ספק שניה א"ל להולאה. ה"כ יעקב [לכת"י הל' ונציה שצ"ב סי' ל"ג]: ה. רק משום קול קידושין בעלמא. במשומת רש"ל כמד [דוקא במשומת יש למוש לקול כיה, אבל בעלמא אין למוש, ועיין [הגהות] מרדכי ספק האומר, וצ"י בסיומן י"ג, וטעם מנואר דוקא אם הבי"ד הצריכו גט, אע"ג שיהיה מחמת קול בעלמא, אבל אם הוא נתן גט מעצמו ולא היה צ"ח, וצ"כ הדין הל"ל. צ"ש [סק"ג]: ו. מכה חומרא וכו' פסולה לכהונה. כמד [ב"ח], היינו לכתמיה, אבל לא תלא, ומ"ו חולק. צ"ש [סק"ד]: לא היה (ה)גט, וכ"כ הדין הל"ל.

ראש פינה - חלקת השדה

חלוצה ולא ידע. ואולי י"ל בזה מ"ש הטור לקמן סימן ד' ומחבאר שם ברמ"א סעיף כ' הרולר מספק חלוצה הוי ספק חלל, ע"ש בחי"מ [סק"ב] וב"ש [סק"ג] שהקשו על זה מכאן, ולחלוק הג"ל י"ל דשם מיירי במלך כב"ד ואסרו לו, או קנסו אותו רמזצ"א, ואז הולך ספק חלל ג"ב, כנלע"ד. ועיין [בלח"מ] [במשנה למלך] פ"ו [מאיסורי ביאה] ה"ו. אח"כ מצאתי כן בספר עצי ארזים [סק"ב]: סק"ב. ויש לחלק כו'. אולי בנתנו לחלק בין נתן גט מעצמו לבין נתן ע"פ ב"ד, ועיין בב"ש סי' ג': צ"ש דמתי בעיקר, שידנה מקודש וגם שגירסה ע"פ צ"ד, אבל בחל מהני אינה נפסלה. וצ"ע ריש סימן י"ג כו'. כ"ל בתשובת רשב"א סי' תקי"ו כו'. היא מה שהביאה הרמ"א כאן. שמה אמת כו'. כיון דהיא קול אולי קדש אמת צנוט עדים כתינו. משא"כ כו' ואחד מת כו'. ר"ל שהתשה היה, שאמר אחד צנוט עדים קדש לו אשה אמת, ושקדשה צנוט עדים רק שער אחד מת, ומה ודאי אין משע להצריכה גט, והלכו הקדושים וביקשו ממנו שיזון גט ונתן, בזה אין שייך לומר שמה אמת: סק"ד. בתשובת רשב"א הג"ל כו'. כפי תק"ן שהביאה רמ"א שפסק דלסורה לו. וצ"ע כו'. דלא משמע כן שם, דלפי הטעם שכתב שם משום דאי"כ אמת מצריכה כרח לכהונה וזה הטעם אמרו ג"כ בגמ' ספק האשה בתרא [בבמות ק"ט ע"ב], וטעם משמע להדיא דתלא מחמת משע זה [עיין ט"ז סק"ב]. ואולי יש לחלק גם כאן החלוק שכתבנו בחי"מ סי' א' בין שגט בלא תהלכה צ"ד ע"ש:

חידושי הגר"א

סימן ו סעיף א' בהג"ה א' פסולה לכהונה. נ"ב, עיין משומת לוס רב סי' (ל"ו) וז"ל: שם. ואפילו ריה גט פוסל בכהונה. להרמב"ם פ"ו מגירושין [ה"א] הוא רק מדרבנן: שם בהג"ה. ואפילו לא נתגרשה רק משום קול קידושין. עיין לקמן בחי"מ סק"ו: וצ"ע ריש סימן ג' (ג) *].

גליון בהרש"א

ג. אפילו אינה אלא ספק גרושה צריך להוציא. וה"ה ספק חלה חונה. רמז"ס פ"ו מהלכות איסורי ביאה [ה"ו]: ד. וכופין אותה להוציא. אם הוא כהן: ה. נפסלה לכהונה. דרשב"ן [בבמות ג"ב ע"א] ואשה גרושה מאישה, אפילו לא נתגרשה אלא מאישה, פסולה: ו. אפילו הכי פסולה לכהונה. ומ"ו ז"ל [ב"ח אות א] [תנב, וז"ה] [ומיהו] אם עבר ונשא אין מוסיפין ע"ש:

ק"ח בית שמואל

ה) ורשאי הכהן. עיין סימן קמ"ג [סעיף א'] וסימן קמ"ה סעיף ט' [בהגה']: סעיף ב' ו' יש מי שאומר. הרמב"ם [עיין פ"ז מאיסורי ביאה ה"ח] אוסר לכהן, והטור הוא הממיר, וכמו, א"ע"ג דק"ל דאסורה לבעלה הראשון, (ד) טעם הואיל ה"ה הוא מוכת נרמזותיו אויל וענין דממלכת ונסים לה. ויש להביא ראיה לדעת הרמב"ם (ע"מ"ס) * [מ"מ"ש] בסימן קנ"ה [סעיף י']

התורה
מבשר
הדור

אבן העזר ו הלכות פריה ורבייה חלקת מחוקק

לכהונה (תשובת רשב"א²) סי' תק"ט) 'אבל אם נתן לה סעיף ב' ג' ואם נתן לה גט גט על תנאי ולא נתקיים התנאי אינו כלום ואינו פוסל³ ורשאי הכהן לכתחלה לגרש על תנאי.

ב) ד"קטנה שמיאנה בבעלה מותרת לכהן ג' ואם נתן לה גט אסורה ג' ואם אחר שנתן לה גט החזירה ומיאנה בו מותרת לכהן שהמיואן מבטל הגט ואם אחר שגרשה נשאת לאחר ומיאנה בו וישיש מי שאומר שמוותרת לכהן.

ציונים ומקורות ב' ח"א. ג' ב"י בשם הר"ש בתשובה כלל מ"ה סי' כ"ג. ד' רמב"ם פ"א מגירושין ה"ט ופ"ז מאיסורי ביאה ה"ח וטור.

דאסורה לחמי א"ע"ג דלא שייך לומר דמכרת נרמזותיו. וז"ל [את א'] פסק [נ' צדיענד אין מוליאן אומה:

ערך להם

סימן ו סעיף ב'. שמוותרת בו. דמיואן דחבריה מבטל גיטא דידיה לענין כהונה, ועיין סימן קנ"ה דין י'.

מורי והב

סי' קל"ב וז"ל, וכ"ש זו שיצא עליה קול והצרכת אותה גט, יאמרו קמו רבנן בקדושין וקדושין מעליא הוו כו', ואע"ג דלרווחא דמילתא הוציאיה בגט, נמצאת אתה מצריכה כרוז, ואפילו דנכריו, איכא מאן דשמע בקדושין [ובגט] ולא שמע בהכרזה וכהיא דריש פרק החולין [יבמות ל"ו ע"א], עכ"ל. משמע מזה, דאפילו דיעבר אם נשאה כהן יוציא, דהא בריש פרק האשה שהלך [שם ק"ט ע"ב] אמרין ג"כ לחשש זה דאיכא דשמע בחליצה ולא שמע בהכרזה כו', ואמרין שם דמשו"ה לא תנשא לעולם. ואין לך דיעבר גדול מזה, שהרי אין לה תקנה, ובמ"ש הר"ן [כתובות ה' ע"א מר"ה ה"ר] מביא ב"י סימן * ו' לענין אחר. וכן משמע לשון אחר הגט * ומה, מותרת לראשון ואין כאן מחזיר גרושתו, וכן שמו"ה ז"ל [ב"ה אות א'] כתב, היכא שנתגרשה מחמת קול בעלמא ואין הגט אלא מחמת חומרא דאם עבר ונשא אין מוציאין ממנו. ואין שום ראייה לקולא זו ואין להקל בזה: סעיף ב' [ג] ואם אחר שנתן לה גט כו' שהמיואן מבטל הגט. פירוש, דגלי עלה דקטנה היא והגט בטל. נרש"י יבמות ק"ח ע"א ד"ה מותרת]. ואמרין בגמ' [שם ק"ח ע"ב] דרוקא אם הראשון שגירשה (ו) החזירה ומיאנה, מהני זה המיואן לבטל הגט, ומשו"ה אם נשאה עינין גרושה ואסורה לחזור לראשון כדין מחזיר גרושתו, והטעם, דרוקא מיואן דידיה מהני אבל לא מיואן דחבריה, דאי תאמר דמהני מיואן דחבריה, חיישינן מתוך שמכרת הראשון ברמיונותיו ובקריעותיו, שמא ירמזו עליה * בעלה בעודה תחת השני שתמאן בו ותחזור לו, כיון שהיא אהבת אותו רק שהוא גירשה בעל כרחא, משא"כ במיואן דידיה שהוא רואה שהיא שגאה אותו, לא יכוא לרמוז לה שתשוב אליו אחר שתנשא לאחר. וכתב הרמב"ם [עיין פ"ז מאיסורי ביאה ה"ח] דגם לענין כהונה יש חילוק זה, דאם מיאנה בראשון הגט בטל ומותרת לכהן, ומיואן דאחר לא מהני ונשאר עליה שם גרושה ואסורה לכהן. והטור הקשה עליו, דבשלמא לענין שתחזור לראשון יש טעם לחילוק כמו שזכרנו, שלא יכוא הראשון לפתותה שתצא מן השני במיואן, ע"כ לא מהני המיואן, אבל לענין היתר לכהן אין חילוק בין מיואן דחבריה למיואן דידיה. וכתב ב"י, [אע"ג] שדברי הטור דברי טעם הן, מ"מ י"ל שלא נתנו דבריהם לשיעורין לומר לענין זה המיואן דחבריה מבטל הגט ולענין זה לא מבטל, וכאן בשו"ע הביא דעת הטור בשם מי שאומר, ולא הביא כלל דעת הרמב"ם אע"פ דחכמים עליו דברי הרמב"ם בכל מקום. ואף שאינו כדאי להכריע בין שני הרים גדולים, מימ אהיה דעתי שהעיקר כדברי הרמב"ם דמן התלמוד אסורה לכהן מטעם גזירה שמא * יראו דאשה גרושה היא זאת מדאסרין לבעלה הראשון מחמת מחזיר גרושתו, ועכשיו ניסת לכהן, יאמרו גרושה מותרת לכהן. וראיה ברורה לזה מדאמרין ריש פרק האשה שהלך [יבמות ק"ט ע"ב] דמסקא אם צריכה חליצה לא תחלוץ ולא תנשא לאחר, ואמרין שם שהטעם שמא יתברר אח"כ בעדים שהחליצה היתה בחנם ותהיה מותרת לכהן, והעולם יטעו לומר שחלוצה מותרת לכהן, ואע"פ שנעשה כרוז שהחליצה היתה בחנם, מ"מ שמא לא ישמעו איהו אנשים הכרוז וישעו להתיר חלוצה לכהן. והנה הדברים ק"ו, דמה התם שלפי האמת נתברר כעדים שבחנם חלצה, חיישינן להתירה לכהן, כ"ש כאן שבאמת הגירושין מועילים שהרי אנו אוסרים אותה להראשון, [ו] יסברו שגירושין גמורין הם, ואע"פ שהיא קטנה מהני בה גירושין, כמו שחששו באמת בנהגשה בקטנותה מהראשון שפסולה מכהונה אע"פ שהכל רואין שהיא קטנה מ"מ חשו בה לכהונה, והנה עכשיו אחר המיואן מן האחר נמי יאמרו כן ששם גרושה לא נעקר ממנה, וראיה מדאסרין אותה לבעלה הראשון, ואם היא תנשא לכהן יאמרו גרושה מותרת לכהן, כי לא ידעו לחלק בטעם כניהם, ע"כ אין היתר לכהן אלא במיואן דהראשון אחר הגט דאז מותרת לחזור לראשון וידעו הכל דנעקר ממנה שם גרושה, כנלע"ד:

נחלת צבי

סעיף ב' ו' יש מי שאומר שמוותרת לכהן. כ"כ הטור ח"ל, ואע"ג דק"ל מיואן דחבריה לא מבטל גיטא דידניה, ה"מ שלא תמזר לו דטעמא כו', ע"ש. וכמו הרב שו"ע בלשון יש מי שאומר, הואיל דכתב עליו צנ"י ח"ל, אע"ג דלאורה דברי רבינו טעם הס. מ"מ י"ל דכיון דלענין שלא תמזר לו לא אחי מיואן דחבריה ומבטל גיטא דידניה, ה"ה לענין פיסול כהונה, דלא נתנו מחכים דבריהם לשיעורים לומר לענין זה אחי מיואן דחבריה ומבטל גיטא דידניה ולענין זה לא אחי, ע"כ. וכמו מ"ו ז"ל [ב"ה אות א'], נראה דלא כתב כן אלא לומר [ד] לכתחילה יש להממיר דבגיר דלמלא לא פלוג רבנן, אבל אם עבר ונשאה פשיטא דאין מוליאן, דגם צ"י מודה דלדברי רבינו עיקר הס:

באר הגולה

1. משנה גיטין דף פ"א ע"א וכתיב הלל. סעיף ב' ת. משנה יבמות דף ק"ח ע"א. ט. טור, דס"ל דלענין להמירה לכהן אין חילוק בין מיואן דידיה למיואן דחבריה.

באר היטב

סעיף ב' ז. ואם נתן לה גט אסורה. משמע אפילו אם נישאת תלא. מ"מ [סק"ג]: ז. ש מי שאומר שמוותרת לכהן. עכ"פ [נ' צדיענד אין מוליאן אומה לכו"ע:

ביאור הנ"א

ה. ורשאי הכהן. הלא"ש כלל מ"ה [סי' כ"ג] וכו"מ [יומא] "ג א' דמגרש לה על תנאי כו'. סעיף ב' ו'. ואם אחר שנתן כו'. רמב"ם [פ"ז מאיסורי ביאה ה"ח]. וכו"מ צמח"י [יבמות ק"ח ע"א] וגמ' [שם ע"ב] דלמי מיואן ומבטל לגט: ו. ואם אחר שגרשה כו'. כמ"ש טס ומלי טלא מיואן דחבריה כו', משא"כ לכהן. טור:

פתחי תשובה

הוא הו"ל כאלמנת עיסה שכתב הרמב"ם [שם] [ובשו"ע לעיל סימן ב' סעיף ה'] דאם נישאת לא תצא מפני שהם ב' ספיקות. אך באמת זה אינו, דהא כתב האיסור והיתר [כלל מ"ו דין א'], הביאו הפ"ח בכללי ספק ספיקא [יו"ד אחר סימן ק"ן] אות [יו"ד] [יו"ד] [עיין ש"ך שם אות י"ח], דגבניות של ישראל שהיו בבית הגוי וספק אם נחלפו, לא מיקרי ספק ספיקא, דמאחר שאסרו חכמים גבניות הגויים מחמת אותו ספק, הרי הוא כודאי איסור וצריך ב' ספיקות מלבד הספק הראשון שאסרו חכמים. והא דאיסור דרבנן נותר בספק אחד, היינו דוקא בדבר שעיקר איסורו מדרבנן משום גזירה כו'. וה"נ דכוותה, דמאחר שאסרו חכמים שבירה מחמת ספק נטמאה, חשיב כודאי איסור ואינו ניתן לא מטעם ספק ספיקא ולא מטעם ספק דרבנן. ומצאתי ראייה שאין עליה תשובה, מהא דגרוסין פרק האומר [קדושין דף ס"ו ע"א] גבי ההיא דינאי כו', עכ"ד ע"ש. ועיין בב"ש לעיל סימן ב' סק"ד. ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ד' סעיף א' סק"ב. ו. ורשאי הכהן לכתחלה. עיין בתשובת ברית אברהם סי' ק"ט שהאריך בזה בפלפול עצום, וגם כמה שהביא שם מחשובת מהר"ש ח"א סי' נ' ע"ש:

ראש פינה - עקבי הבית

ס"ק. דאסורה לבעלה הראשון כו'. וע"כ מטוס דהו מחזיר גרושתו משנישאת, וא"כ דין גרושה יש לה. מ"מ"ש בסימן קנ"ה דאסורה לאחיו כו'. מטוס גרושת לחיו. ועיין בספר עלי ארס [סק"ה] כמז כאן על ה"ש טלא עיין כסוגיא [יבמות]

לפי דין גמיוני וברכה גוס ע"ה By Mr. & Mrs. Doss Gross

והנה לשיטתם דבמעשה סירוס יש נפ"מ בין נוגע באברי הזרע ובין לא נוגע, א"כ קשה שם בגמ' [בשבת] דפריך, ומי שרי כוס עקרין והתניא כו', ומאי קושיא, הא דרשה דקרא ובארצכם לא תעשו — בכס לא תעשו, זה קאי על הפסוק הקודם ומעוך וכתות, וכמו שאומר הלבוש דהוי סירוס אברים. משא"כ בכוס עקרין שאינו עושה מעשה בידים באברי הזרע, ולמ"ל לחדש חילוק חדש: ה"מ דקא מיכוין, הכא מעצמו הוא.

ומדלא נזכר חילוק הלבוש והמ"מ הנ"ל, היה מקום לומר דאין נפ"מ כלל בין נוגע באברי הזרע ובין לא נוגע, ובכל מקום שהוא עושה מעשה בגוף שע"ז יסתרס, חשוב מסרס ועובר. ומה"ט קשה לי לשון הגר"א [אות ל"ד] שכתב על דברי הרמ"א הנ"ל וז"ל, לאו דוקא, אלא משום דאינו מסרס כלל וכו'. ולא מובן לי, דאמאי לא נאמר דגם הרמ"א שכתב "דלא עביד כלום", נמי משמעו דלא מסרס כלל, ולא עביד קלקול באברי הזרע דומיא דנטילת כרבלתא.

אלא דיש לעיין במה דמתרץ בגמ' שם: ה"מ היכא דקא מיכוין, הכא [כוס עקרין] מעצמו הוא. דלא מבואר מהו עיקר החילוק. דאם נאמר כמו שיש מי שפירש דמחלק בין מסרס בידים ובין מסרס שלא בידים אלא בגרמא בעלמא, א"כ יקשה מה ענין כוונה לכאן, אם זה חשיב מעצמו ולא בידים. מה בכך אם יכוין, וכי הכוונה משוי ליה בידים. אך צ"ל דלהס"ד דנטילת הכרבלתא מסרסו ור' יוחנן קרי ליה מאליו, אה"נ דהיה מוכח מדר' יוחנן דכל שלא נגע באברי הזרע מאליו קרי ליה וחשיב ממילא. אבל למאי דדחי רב אשי דנטילת כרבלתא לאו סירוס הוא, הדרינן לסברתי דלא תליא כלל אם נוגע לאברי הזרע או לא נוגע, דגם בדלא נוגע נמי לאו ממילא חשיב לה.

ומה דתמה כתר על עיקר הדין, למה יהא אסור גרמא בסירוס. לפום ריהטא י"ל על פי מה שכתב בחידושי הר"ן בסנהדרין [ע"ו ע"ב] דמצמצם חשוב גרמי ולא גרמא הוא, ומאן דמחייב מצמצם היינו משום דדיינינן דינא דגרמי. ועיין בב"י בטור חו"מ [סי' שפ"ג] שהרא"ש כתב ופסק כרבינא משום דהוי דינא דגרמי, וכ"כ המ"מ על הרמב"ם

[פ"ו מהל' חובל הל' י"ב], דפסק הרמב"ם הוא משום דהוי דינא דגרמי. ודינו של הרמב"ם והשו"ע הנו' הוא מדין מצמצם דעדיף מגרמא, ולכן החמירו לאוסרו, ואין ראייה דגרמא בעלמא נמי אסור, דלא אמרו בהדיא לאסור גרמא.

ובהחפזי אקצר, ואומר שלום וברכה כנפשו ונפשו ידידו מוקירו ולא זז מחבבו,

צבי פסח פראנק

רב ואב"ד ע"ה"ק ירושלים ת"ז

סימן כט

נישאה בנישואין פיקטיביים לשם רשיון כניסה לארץ, אם צריכה גט ואם מותרת לכהן

עובדא הוה בבתולה שהיתה מוכרחת להשיג רשיון מהממשלה כדי שתוכל להשאר בארץ, ולשם זה קבלה קידושין מתושב הארץ ואחר כך סדרו לה גט, ולבסוף נזדמן לה שדוך הגון עם כהן, והשאלה באה אם היתה צריכה גט לקידושין שבטיקור נעשו רק לשם רשיון מהממשלה שלא יגרשוה מן הארץ, ועכשיו אחרי שקבלה הגט אם נאסרה לכהן. כמובן נתברר שהטבעת לא היתה של המקדש.

הנה כעין שאלה זו נשאל במהרש"ם [ח"ב סי' ח'] וז"ל, בדבר האלמנות שנגזר עליהם מהממשלה שלא ימצאו בתוך חמשים פרסאות הסמוכים לגבול, ומצאו עצה להינשא עפ"י נימוסיהם לזקנים שיש להם רשיון לדור שם, וע"י הנישואים ממילא יוכלו גם הנשים לדור שם. ורב הממשלה סידר להם חופה וקידושין אבל כל בעל לא הכניס אותם לרשותו כי לא עשו כן אלא רק לפנים. ונשאל, אם מת מי מהם, אם יש עליהן דיני אבלות על מיתת בעליהן. והשיב שם, דבנדון שכזה שהכל נעשה מתחלה רק לפנים, ומעולם לא נקשרו זע"ז ואין לב של זה דוה ע"ז, אין כאן דין אבלות.

הגם דנחשבת כאשת איש כדאשכחן בירושלמי [יבמות פ"ד הל' י"ב] שהערים רבי טרפון

תרומה בלבד, ולשם היתר אכילת תרומה כדאי הוא להם שיחול קנין קידושין ולזה נתכוונו כולם, ואף על פי שלגבי קנין של אישות אין כאן אלא הערמה בלבד, מכל מקום תועלת של היתר אכילת תרומה מספיק להם לחלות קנין הקידושין שיחול בכל פרטיו כדי שישגו על ידי זה היתר של אכילת תרומה.

ואף אגן נאמר, במכירת הקרקעות לשנת השמיטה לגוי הם רוצים באמת בחלות הקנין, שיחול הקנין להגוי בשביל תועלת זה שלא ישלבו באיסור שביעית, זהו הריוח שלו בקנין של מכירה זו, וזה רוצה באמת בלי הערמה שיחול הקנין, שכדאי הוא לו חלות הקנין של המכירה כדי שיפטר מענשו של שביעית.

ובעברי על דברי מהרש"ם הנז' ראיתי מה שכתב על הירושלמי הנז' בעובדא דרבי טרפון בלשון זה, וגם צריך לומר שהיה להם דין נשואות, שהרי ארוסה אינה אוכלת בתרומה. אך י"ל דהתם לא היה חופת גדה, וגמר וקידש וקנה כדי להפקיע מהם איסור תרומה, עכ"ל. ודבריו צריכים עיון וביאור, מה זה גמר וקידש וקנה, והיה צריך לומר שעשה גם כן חופה ונעשית נשואה ולכן יכולה לאכול בתרומה. ולומר דעשה חופה לא נראה כן מלשון הירושלמי שאומר קידש, משמע שלא היה שם אלא קידושין לחוד. ולכאורה י"ל דארוסה שאינה אוכלת בתרומה אינו אלא דרבנן, ובשנות רעבון שהיה חשש סכנה י"ל דהתירו לארוסה לאכול בתרומה.

והנני חוזר לענין השאלה. דאף על גב שהרמ"א [סי' מ"ב סע' א'] אומר, ואין הולכין בענין הקידושין אחר אומדנות והוכחות המוכיחות וכו', הנה בתשובת מהר"ם [סי' א'] שהובא בבית יוסף [שם] מבואר שהוא משום חומרא דאשת איש, וכן כתב בביאור הגר"א שם [אות ד'] על דברי הרמ"א, דמשום חומרא דאשת איש הוא, ואם כן משמע דרק לענין מה שנוגע לאיסור אשת איש מחמירין, אבל בנוגע לאיסור אחר אזלינן בתר אומדנא.

ונראה להוסיף עוד, דכל החומר הזה הוא באומדנא הבאה לאחר מכאן, אבל כרגע

של שעת קידושין לא היה שום אומדנא, דומיא דמיירי בה הרמ"א, שבתחלה אמרה קדשני, ואחרי הקידושין זרקה תיכף, ואם כן האומדנא באה אחרי הקידושין והוי דברים שבלב. ואף שהיה תוך כדי דיבור, הרי בקידושין מחמירין אף בתוך כדי דיבור, וכמבואר בתשו' מהר"ם שהובא בב"י [שם]. ועיין בביאור הגר"א שם [אות ג'] דמסמיך דין זה להביא תוך כדי דיבור לאו כדבור דמי. וכן נראה מהגודע ביהודה [קמא, אהע"ז סי' ג"ט] דאם לא היו דברים שבלב, היו הקידושין בטלים.

ואם כן בנדון דידן שהיה ירוע מעיקרא שכל עשיית הקידושין סודר רק למטרה להשגת רשיון, לא שייך כאן דאין הולכים בתר אומדנא בקידושין, דלא היה כאן קידושין כלל אלא הערמה בעלמא. וכעין זה כתב הרעק"א בתשובותיו [מהדרו] תנינא סוף סי' נ"ה] בקידושין שנעשו לשם שחוק, וז"ל, וכי נימא במודיעים לכל שלפלוני ולפלונית יעשו שחוק כמין קאמעדיא ענין קידושין ונישואים בעדים, וכי יש חשש קידושין אחר כך, עכ"ל.

ומבל שכן בנדון דידן שהטבעת לא היתה שלו, ובודאי לא נתכוין להקנאת הטבעת, יש להחזירה גם לכהן בלי חשש.

ואף שכתב הרמ"א [בסי' ו' סע' א'] דאפילו לא נתגרשה רק משום קול קידושין בעלמא, אפילו הכי פסולה לכהונה, וא"כ בנדון דידן נמי הרי סדרו לה גט, ותהא אסורה לכהן משום מסירת הגט. אבל נראה [דהיינו היכא] דהגט נעשה על פי הוראת ב"ד שצריכה גט, אבל בנתגרשו מפני שלא ידעו ש[אינה] צריכה גט, ולא עלה על דעתם להקפיד על קבלת גט, ונתברר שלא היתה צריכה לגט, אין לאוסרה לכהן.

עוד בנדון זה, אי שריא לבעלה

ח"כ קוק נשאל מתל-אביב בעובדא דהוה באלו החלוצים שכדי לקבל תעודת מסע — פספורט וזכות כניסה לארץ ישראל, נרשמן לאיש ואשה, ויש רבנים שאינם נותנים תעודת נישואין רק בתנאי שיעשו חופה וקידושין. והוה עובדא שעשו כן, והם במחשבתם שזה אינו אלא כדי לקבל פספורט

ווארשא שדן בכעין נידונינו ויצא להתיר האשה מכבלי עיגון היות שנתברר שהיו רק נשואי ערכאות והכל נעשה שתהא מוגנת ע"י ולא דרו יחד כאיש ואשה — לכן בצירוף כמה סברות העלה להתירה, והגאון רי"א הלוי הרצוג ז"ל הצטרף להתירה ולהקל אחרי שדן ביסודות קידושי ביאה בנישואים אורחיים וכן בקידושין מסופקים ושיטות הראשונים בתוקף הקידושין שיש לעדים ספק בהם, דן ג"כ אם נאמנים לאמר שלא נישאו נישואים אורחיים לשם חיי אישות, ואחר כך כל הנהו בירורים בטוב טעם וסברא וראיות ברורות העלה להקל אחר בכור העיון בכל הצדדים, מיהו מדבריו יש ללמוד שאין להתיר סתם נשואים אורחיים בלי גט — בפרט כשחיו חיי אישות.

מדי דברי בזה זכור אזכור מש"כ הגאון מפרובונא ר' אברהם יעקב הלוי הורוויץ ז"ל רבו של מו"ר הרה"ג ר' מאיר קערמיש ז"ל ר"מ דשיבת נצה ישראל בעירנו אוסטרוק (ראה יסודי ישרון ח"ב עמ' ג וכן עמ' רעד) בדבר לעשות נישואין אורחיים קודם שיעשו הנשואין ע"פ דתוה"ק כדת משה וישראל, ולדעתו אין לעשות דבר כזה וכן ימנע הרב את עצמו מזה, דיש כאן ענין של שטר על הקידושין (ראה עמ' 323) וזה לראי' שנתקדשה ונעשה מדעת שניהם (ראה ח"מ אבע"ז סי' מ"ב ס"ק י' דהוי שטר בכה"ג) ומש"כ התיבות דשטר ראי' בקידושין לא מהני (ראה סי' ס"א ס"ק ב') כבר דחה דבריו בספר משובב נתיבות (שם, וראה שו"ת נוב"ק סי' נ"ח ושו"ת חת"ס אבע"ז ח"ב סי' ק"ד) והטופס שמקבלין זה כעין עדות, מיהו שם מדובר שהרב מסדר הנישואין האורחיים, אבל אם הערכי בבית משפט החותם אפשר דשאני, מ"מ יש לחוש לדינא דמלכותא (ראה חו"מ סג' סח), בכל זאת חשש ולא עוד אלא שיש חשש על הרב שמסדר נשואין כאלה דמחזי כשיקרא, דחיישינן בב"ד בכה"ג וכדמוכח בתוספות (כתובות כ"א ע"א, ד"ה האמר, ראה שו"ת חו"מ סימן מ"ו ס"ק ס ומה שהשיג עליו בק"נ כתובות פ"ב) ולא עוד אלא שתתבע ממנו מזונות וכל חיובי הבעל ע"פ הערכאות, לכן לדעתו שהרב ימנע מדבר כזה וכן לא יעשה, אפילו אם יאמרו הרב והעדים שהענין שקר, מ"מ הוי כחוזר ומגיד (ראה שו"ת נוב"ק אבע"ז סימן נ"ח, שו"ת חת"ס אבע"ז ח"ב סימן ק"ד).

נתגרשה מבעלה שנתקדשה לו בקידושין פיקטיבים — האם יש לדונה כגרושה לכהן

בעמ' 178 דנתי בדבר קידושין פיקטיבים להצריכה גט מבעלה, דאין לנו לילך בתר אומדנא ולומר דלא לשם קידושין נתכוונה, אלא להצריכה גט משום קול קידושין שיצא עליה, ובכך יש לדון, אם האי אשה יש לה דין גרושה לכהן כנתגרשה מאשה, או דלמא נאמר, היות שהגירושין לא היו רק משום הקול, לא פסלה מן הכהונה.

כתב הרמ"א (אבע"ז סי' ו—א) דאפילו לא נתגרשה רק משום קול קידושין בעלמא, אע"פ שהוא ברור שאין ממש באותן קידושין ואין נותנין גט רק מכח חומרא בעלמא, אפילו הכי פסולה לכהונה ומקור דין זה יוצא מתשובת הרשב"א (סי' ת"ק) ושם מבואר אפילו לא חייבו אותו שיתן גט אלא הוא בעצמו בא ליתן גט נמי פוסל לכהן, דאיכא דשמע בגיטא ולא שמע בהא, מיהו הב"י (סי' י"ג שם) הביא תשובה אחרת מרשב"א וז"ל "ומה שאמר שגירש בגט, שלא כראוי עשה, שאין כאן בית מיחוש כלל וכל שלא היתה צריכה גט ממנו אפילו נתן לה גט, אותו גט אינו פוסל אותה לכהונה, שזו לא נתגרשה מאישה, אלא מאיש שאינו אישה וכהא דשנינו (יבמות צ"ב — גיטין כ"ד ע"א) דכל שהגט אינו גט חספא בעלמא הוא ואינו פוסל לכהונה וכו'.

והנה ראיתי בב"ש (סי' ו—ס"ק ב) שעמד בזה ויצא לחלק בין היכי דגירש מעצמו ובין היכי דהכריחו אותו הב"ד לגרש, דבהכריחו אותו הב"ד לגרש, אז לא פסלה, משא"כ היכי דגירש מעצמו י"ל שמא אמת הדבר שקידש וכן העיר מזה בח"מ, (שם ס"ק ב) וכתב דיש לישב.

בעיוני בדבר ראיתי שהכנה"ג (הגב"י סי' ו אות ה) הביא שהמר"א די בוטין (סי' ל"ג) האריך בדברי הרשב"א אלו והעלה, דאע"ג דלענין הלכה נראה, דכל שלא נתן גט אלא בעבור שיצא עליה קול שהיא מקודשת ובאותו קול לא הי' ממשות, שהי' קול ושוברו עמו, דאותו גט אינו פוסל לכהונה, אולם לענין מעשה מאחר שנתגרשה במעמד הקהל וע"פ גדול הדור פסולה לכהונה ובאפי זוטרי (סי' ו—ס"ק ג) הביא מתשובת ריח השדה (סי' ק) לישב דברי הרשב"א, דאם הי' קול ושוברו עמו, דהיינו שהיא מכחשת הקול ואין שם עדים דאינה צריכה גט ואם כפאוהו ב"ד טועים לגרש אין זה אפילו ריח הגט, וזהו תשובת הרשב"א שהביא הב"י, (סי' י"ג) משא"כ היכי דהי' קלא דלא פסיק ורגלים לדבר שהקול אמת בזה דעת הרשב"א דיש לפוסלה מן הכהונה ע"י גט, לפ"ז בנידונינו שיש לחוש דשמא לקדושין נתכוונו ומהאי טעמא אנחנו דורשים ממנה גט, לכן אין להתירה לכהן.

והא דכתב המהרשד"ם (אבע"ז סי' ס"ב) דכל היכא שאינה צריכה גט, הגט לא מעלה ולא מוריד, י"ל דזה מדובר כדביארתי בשם תשובת ריח השדה, דאין זה אפילו ריח הגט, דידוע דאין כאן קידושין להצריכה גט, משא"כ היכי דיש ספק דאין להתירה.

בן פנויה איך כותבים גיטו

נשאלתי בפנויה שנתעברה ואמרה מפלוני והוא כשר להנשא אליה מיהו הבועל אינו מודה. הדין הוא שולדה כשר, (כתובות י"ג ע"א וראה ש"ע אבע"ז ד—כ"ו) משום דחוקה דבדוקת ומזנה מסייע לה, (ראה ח"מ

בתשובה למכתבו בשבוע דנא, בדבר האשה שהתחתנה בנאציארק ועלו ארצה וכאן נתגרשו בגט, ילדים לא היו להם, ועתה רוצה לינשא לכהן, ע"כ השאלה.

הנה מע"כ לא הזכיר במכתבו סדור נישואי האשה באמעריקא – אם היה כדת בחופה וקידושין כדת של תורה, דבמקום קידושי תורה אין מקום לדבר ולהסתפק אם אחרי קבלת גיטה שריא היא לכהן, דלגבי קדושי תורה שוב אין הבדל בין נתגרשו מרצונם הטוב ובין גירושין ע"י חיוב ב"ד, דלעולם גרושה אסורה לכהן אף שנתגרשו ברצון. אבל אם הנישואין היו כפי שאני משער, שבאמת לא היו ביניהם קידושי תורה כלל, באופן שהדבר ברור בלי שום ספק שבאמת מדין התורה אין צריכה גט כלל, בזה יש מקום לעיין בהן, דאמנם מן התורה לאו גרושה היא, מ"מ מדרכנן נאסרת כדמבואר באהע"ז סי' ו' [סע' א'], ורק בגט כזה שהוא בלי קידושין יש מחלקין, דדוקא שהגט סודר ע"י חיוב ב"ד אז החמירו לאוסרה לכהן, אבל בנתגרשו מרצונם לא נאסרת לכהן, ויש מחמירין בדבר.

מ"מ במקום שהדבר דחוק מאד, ולהזוג יש להם בזה שאלת חיים, יש להתירם להינשא כדעת המקילין.

וע"ז באעה"ח בכבוד רב,

צבי פסח פראנק

סימן לד

יתומה בת ה' שהשיאתה אמה ונתגרשה, אם מותרת לכהן

י"ב ניסן תרפ"ד.

שאל הרה"ג ר' נחום אתרוג מצפת:

קטנה בת ה' יתומה מאביה, השיאתה אמה לבחור בן י"ד שנים, וקידש אותה בפני עדים ובחופה, ואחר שמונה חדשים רצו האם והבת לנסוע לארץ ישראל, והבחור לא רצה, לכן בקשו ממנו שיגרשה בגט פטורין, והלך לסופר

וכתב לו גט פטורין ומסר לה הגט שלא בב"ד, כמנהגם שאין מגרשין בב"ד. ועתה כבר עברו י"ג שנים, נתארסה לבחור שהוא כהן, אי מותרת לינשא לו, או לא.

והשיב על זה הרה"ג ר' גרשון לפידות דממה נפשך, לגירסת הרי"ף [בגמ'] גיטין דף ס"ה ע"א, קודם זמן הפעוטות לא חלו הקידושין כלל, ולרש"י [שם ד"ה וכנגדן], להתגרש בו בעינן הגיע זמן הפעוטות, ומקודם אין לה יד כלל לקבל גט, אם כן הוי כאילו לא קבלה כלל, דהא שש שלמות בעינן לעונת הפעוטות. וזה צריך עיון, דאם הגט לא הוי גט, אם כן עדיין הקדושין קיימין.

ומה שחשש להא דפסק [הרמ"א באהע"ז] סימן ו' סעיף א' [דאפילו קיבלה גט רק מחמת חומרא בעלמא, אפילו הכי פסולה לכהונה], הא הביא הבית שמואל [שם ס"ק ג'] דזה דוקא אם הב"ד הצריכוה גט, נפסלה מכהונה. ובנדון דידן הבעל עצמו נתן לה גט. ואפילו לרשב"א [בתשו' ח"א סי' תק"ן, הביאה הבית שמואל שם], היינו שם דהיה ספק אם נתקדשה, אבל הכא ידעינן דהגט לא חל ממה נפשך.

ובנדון דידן דנתקדשה לכהן, כתב הבית שמואל [ס"ק ד'] בשם הב"ח דלא תצא, ואף להט"ז [ס"ק ב'] דחולק, מכל מקום בנדון דידן יודה, ומה שחושש דאיכא דהוי בגיטא ולא הוי בהכרזה [יבמות קי"ט ע"ב], התם בשעת חליצה נפסלה מצד הדין, אבל הכא גם בשעת נתינת הגט ידעינן דאין בו ממש, ובגיטין [פ"ט ע"ב] אמרינן דהיכא דאגלאי מילתא למפרע דקטן הוי, מבטלינן קלא. ונצרך דעת התוס' גיטין [דף פ"א ע"א ד"ה ובנהרדעא] דלתרומה דרבנן לא חיישינן לקלא, והכי נמי אפילו אי הוי גרושה, אינה אלא דרבנן, מבטלינן קלא, ולכן מותרת לכהן.

תשובת רבנו:

על דבר השאלה בקטנה בת חמש שנתקדשה בחופה וקידושין, ואחרי עבור שמנה חדשים נתגרשה, אי מותרת לכהן.

